

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Ю.І.Якименко

(підпис) (ініціали, прізвище)

15.05 2014 р.

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни
підготовки спеціалістів та магістрів
всіх напрямів та спеціальностей**

Ухвалено методичною радою
університету

Протокол від 15.05.2014 р. № 9

Заступник голови методичної ради

(підпис) (ініціали, прізвище)
« 15 » 05 2014 р.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

_____ Ю.І.Якименко
(підпис) (ініціали, прізвище)

« 15 » _____ 05 _____ 2014 р.

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни
підготовки спеціалістів та магістрів
всіх напрямів та спеціальностей**

Ухвалено методичною радою
університету

Протокол від 15.05 2014 р. № 9
Заступник голови методичної ради

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)
« 15 » _____ 05 _____ 2014 р.

Київ 2014

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

_____
Старший викладач Землянська Олена Василівна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

_____
(підпис)

_____
Доцент, канд. війск. наук, доцент Міхєєв Юрій Васильович

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

_____
(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри охорони праці промислової та цивільної безпеки
(повна назва кафедри)

Протокол від « 27 » березня 2014 року № 7

Завідувач кафедри

_____
О.Г.Левченко

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« 27 » березня 2014 р.

Вступ

Програму навчальної дисципліни «Цивільний захист»

(назва навчальної дисципліни)

складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціалістів та магістрів
(назва ОКР)

всіх напрямків та спеціальностей на основі Типової навчальної програми нормативної дисципліни «Цивільний захист» для вищих навчальних закладів, затвердженої Заступником Міністра освіти і науки, молоді та спорту України Жебровським Б. М. 31.03.2011 р., що розроблена відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 року № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 листопада 2010 року за № 1057/18352.

Навчальна дисципліна належить до циклу професійної та практичної підготовки і є нормативною дисципліною обов'язкового вибору.

Предметом навчальної дисципліни є законодавчі, нормативно-правові, соціально-економічні, інженерно-технічні і санітарно-гігієнічні основи цивільного захисту, необхідні для виконання майбутніми фахівцями професійних обов'язків у напрямку забезпечення заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків з урахуванням особливостей майбутньої професії і можливих первинних посад спеціалістів та магістрів.

Міждисциплінарні зв'язки: У структурно-логічній схемі дисципліна «Цивільний захист» вивчається на етапі підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст після дисциплін природничо-наукової підготовки, дисципліни «Безпека життєдіяльності» та основних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, коли студенти мають достатнє уявлення щодо умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Це забезпечує можливість викладання дисципліни з урахуванням професійної орієнтації майбутніх фахівців.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета навчальної дисципліни.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні рішення у сфері цивільного захисту (ЦЗ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності на першій посаді.

Засвоївши програму навчальної дисципліни «Цивільний захист» спеціалісти, магістри у відповідних напрямках підготовки, повинні бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог ЦЗ та володіти наступними компетенціями:

- використовувати положення законодавчих актів та нормативно-правових документів з цивільного захисту та промислової безпеки у своїй діяльності;
- розуміти, розробляти і впроваджувати превентивні та оперативні (аварійні) заходи цивільного захисту;
- здійснювати проведення ідентифікації, дослідження умов виникнення і розвитку НС та забезпечення скоординованих дій щодо їх попередження на суб'єкті господарської діяльності відповідно до своїх професійних обов'язків;
- обирати та застосовувати методики з прогнозування і оцінки обстановки в зоні НС, розрахунку параметрів уражаючих чинників джерел НС, що контролюються та використовуються для прогнозування, визначення складу сил і засобів для подолання наслідків НС;

- володіти основними методами збереження життя, здоров'я та працездатності працівників під час майбутньої професійної діяльності у межах своєї компетенції на первинній посаді;
- виконувати професійні функції, обов'язки і повноваження з цивільного захисту на робочому місці (первинній посаді).

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми навчальної дисципліни «Цивільний захист» студенти після засвоєння кредитного модуля мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- законодавчих, нормативно-правових, інженерно-технічних та санітарно-гігієнічних основ цивільного захисту;
- новітніх теорій, методів та технологій з прогнозування НС, побудови моделей (сценаріїв) їх розвитку;
- методів визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення НС;
- методів локалізації та ліквідації НС;
- методів захисту персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС;
- методів локалізації та ліквідації наслідків НС.

уміння:

- прогнозування та оцінка наслідків проявлення небезпек під час аварій на вибухо-небезпечному об'єкті;
- прогнозування та оцінка радіаційної обстановки під час аварії на радіаційно-небезпечному об'єкті; оцінка радіаційної обстановки в зонах радіаційного забруднення;
- прогнозування та оцінка хімічної обстановки під час аварії на хімічно небезпечному об'єкті і транспорті;
- оцінювання стійкості роботи промислового об'єкта до дії повітряної ударної хвилі при вибухах;
- оцінювання надійності захисту робітників і службовців об'єкта господарської діяльності з використання захисних споруд.
- оцінювати виробниче середовище на відповідність умов запобігання виникнення та розвитку НС;
- володіти базовими організаційними методами збереження життя, здоров'я та працездатності виробничого персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС в обсязі, необхідному для виконання професійних обов'язків на первинній посаді;
- здійснювати організаційну діяльність у первинному трудовому колективі (підрозділі) з обов'язковим додержанням та виконанням вимог цивільного захисту.

в проектно-конструкторській діяльності:

- забезпечувати максимальний рівень безпеки технологічних процесів та обладнання на стадії їх створення (проекування) у межах своєї компетенції.

2. Структура навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 36 годин/1,0 кредит ECTS, вона складається з одного кредитного модулю.

Рекомендований розподіл навчального часу

Форма навчання	Кредитні модулі	Всього		Розподіл навчального часу за видами занять				Семестрова атестація
		кредитів	годин	Лекції	Практичні (семінарські) заняття	Лабораторні роботи (комп'ютерні практикуми)	СРС	
<i>Денна</i>	1	1	36	10	8	-	18	<i>диф. залік</i>
<i>Заочна</i>	1	1	36	6	2	-	28	<i>диф. залік</i>

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Основи цивільного захисту

Правові та організаційні основи та принципи цивільного захисту. Основи державної політики у сфері ЦЗ. Єдина державна система цивільного захисту (ЄСЦЗ). Головні завдання та структура ЄСЦЗ. Органи управління ЄСЦЗ та їх функції. Сили цивільного захисту. Режими функціонування Єдиної державної системи цивільного захисту. Організація цивільного захисту на об'єкті господарської діяльності (ОГД). Заходи на ОГД у сфері ЦЗ. Основні заходи у сфері ЦЗ. Навчання та підготовка населення до дій в умовах надзвичайних ситуацій. Організація та планування навчання населення, підготовка керівного складу та фахівців. Комплексні об'єктові навчання та тренування.

Тема 2. Надзвичайні ситуації та їх наслідки. НС техногенного характеру

Класифікація НС. Наслідки НС техногенного характеру. Структурно-функціональна модель протидії НС. Загальні принципи планування заходів з питань ЦЗ. Вимоги до складу, змісту та форми плануючої документації.

НС техногенного характеру в разі аварії на вибухопожежонебезпечних об'єктах. Характеристика ступенів руйнування. Визначення категорій споруд за вибухо- та пожежною небезпекою. Визначення ступеню їх вогнестійкості.

Характеристики зон радіоактивного, хімічного та біологічного зараження. Визначення параметрів зон забруднення радіоактивними (РР) та сильнодіючими отруйними речовинами (СДОР) під час аварійного прогнозування можливої обстановки за відповідними таблицями (ступеня стійкості атмосфери, напряму розповсюдження хмари, рівня радіації, доз опромінення людей, приведеної величини часу початку і тривалості опромінення, довжини та ширини зон забруднення (для РР) та площі зони, глибини, часу підходу хмари забрудненого повітря до ОГД (для СДОР), тривалості дії ураження РР, СДОР.

Тема 3. Виявлення та оцінювання обстановки у районі надзвичайної ситуації техногенного характеру

Заходи по виявленню та оцінюванню обстановки у районі НС.

Розв'язування типових завдань з оцінки інженерної та пожежної обстановки в зонах ураження, що створюються під час техногенних вибухів. Методи розрахунку характеристик зон ураження (радіусів зон руйнувань) при вибухах газоповітряних та вибухових речовин у відкритому просторі. Порядок нанесення зон радіоактивного та хімічного забруднення на план місцевості, карту. Розв'язування типових завдань з оцінки радіаційної та хімічної обстановки. Визначення комплексу заходів захисту персоналу і матеріальних цінностей ОГД у разі виникнення аварії на вибухо-, радіаційно- чи хімічно небезпечному об'єкті. Протирадіаційний захист в умовах радіаційної аварії, критерії для прийняття рішення щодо їх запровадження. Типові режими радіаційного захисту і функціонування ОГД в умовах радіоактивно-

го забруднення місцевості. Превентивні заходи щодо зниження масштабів радіаційного та хімічного впливу на ОГД.

Комплекс організаційних та інженерно-технічних заходів по запобіганню і мінімізації наслідків НС.

Особливості планування дій персоналу ОГД в умовах НС.

Тема 4. Надзвичайні ситуації та їх наслідки. НС природного воєнного характеру

Характеристика зон небезпечних природних процесів і явищ, які призводять до НС. Уражаючі фактори та їх параметри, наслідки дій на навколишнє середовище і людей. Визначення показників, що характеризують ушкодження будівель, споруд та обсяги завалів у зонах НС, спричинених природними чинниками.

Характеристика зон затоплень, які виникають під час руйнування підпірних споруд (греблі) водосховищ. Визначення параметрів, характеру руху хвилі прориву при руйнуванні підпірних споруд водосховища. Розрахунок хвилі прориву при частковому руйнуванні греблі.

Заходи з мінімізації небезпечних наслідків, які запроваджуються завчасно та у разі загрози затоплення. Заходи щодо захисту населення при катастрофічних затопленнях. Комплекс організаційних та інженерно-технічних заходів, щодо запобіганню та мінімізації наслідків НС природного характеру.

НС в разі застосування звичайних засобів ураження.

Тема 5. Підвищення стійкості об'єкта господарської діяльності в умовах надзвичайних ситуацій

Забезпечення техногенної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях, як складової частини сталого функціонування ОГД.

Норми проектування інженерно-технічних заходів цивільного захисту. Вимоги до розміщення та будівництва об'єктів.

Оцінка стійкості роботи ОГД внаслідок вибуху газоповітряної суміші. Засоби і заходи підвищення стійкості роботи промислових об'єктів. Забезпечення надійного захисту та життєзабезпечення виробничого персоналу. Захист та раціональне розміщення основних виробничих фондів. Захист технологічного обладнання, удосконалення господарсько-виробничих зв'язків, робота за спрощеною технологією, використання місцевих ресурсів. Підвищення стійкості виробничих будівель і споруд, комунально-енергетичних і технологічних мереж. Обмеження ураження від вторинних факторів при аваріях. Підготовка до відновлення виробництва. Резервування матеріальних та фінансових ресурсів.

Організація і проведення досліджень з оцінки стійкості об'єкта в НС (межа стійкості, найбільш уразливі його елементи, характер і ступень руйнувань і ушкоджень, можливі збитки, межа доцільного підвищення стійкості).

Розв'язування типових завдань з оцінювання стійкості роботи об'єктів господарської діяльності.

Тема 6. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Ліквідація наслідків НС

Основні принципи та способи захисту населення та територій. Використання засобів індивідуального захисту, укриття людей у захисних спорудах (ЗС), здійснення евакуаційних заходів. Оцінювання надійності захисту робітників і службовців об'єкта господарської діяльності з використання захисних споруд. Радіаційних та хімічний захист населення. Організація та проведення евакуаційних заходів.

Ліквідації наслідків НС, мета, зміст та умови проведення рятувальних та інших невідкладних робіт. Локалізація та ліквідація аварій. Умови проведення, послідовність і способи виконання рятувальних та інших невідкладних робіт. Заходи безпеки при проведенні рятувальних робіт. Рятувальні роботи в осередку хімічного ураження. Ліквідація осередку інфекційних захворювань. Знезараження територій, споруд, техніки та санітарна обробка людей.

Способи проведення дезактивації, дегазації та дезінфекції на об'єкті господарської діяльності. Гасіння лісових пожеж. Зниження ризиків, пом'якшення наслідків та оцінювання збитків від НС техногенного і природного характеру.

4. Рекомендована тематика практичних занять

Метою практичних занять є поглиблення знань за окремими темами лекційного матеріалу та питань, які вивчаються самостійно; формування умінь та набуття досвіду оцінки небезпечних та шкідливих чинників, інженерної обстановки під час аварій на небезпечних об'єктах; вироблення практичних навиків з підвищення спроможності сталого функціонування ОГ у НС, реалізації аварійно-рятувальних, відновлювальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації наслідків НС; використання індивідуальних та колективних засобів захисту.

Рекомендується така тематика практичних занять:

1. Прогнозування та оцінювання наслідків проявлення небезпек під час аварій на вибухонебезпечному об'єкті.
2. Прогнозування та оцінювання радіаційної обстановки під час аварії на радіаційно-небезпечному об'єкті. Оцінка радіаційної обстановки в зонах радіаційного забруднення.
3. Прогнозування та оцінювання хімічної обстановки під час аварії на хімічно небезпечному об'єкті і транспорті.
4. Оцінювання стійкості роботи промислового об'єкта до дії повітряної ударної хвилі при вибухах.
5. Оцінювання надійності захисту робітників і службовців об'єкта господарської діяльності з використання захисних споруд.

Тематика практичних занять визначається фаховою спрямованістю за відповідним напрямом підготовки спеціалістів, магістрів, обирається та наводиться у робочій навчальній програмі дисципліни «Цивільний захист». При цьому допускається розширення переліку і тем практичних занять якщо цього вимагають специфіка та особливості напряму підготовки.

5. Рекомендований перелік лабораторних робіт (комп'ютерних практикумів)

Лабораторні роботи не передбачено навчальним планом для денної і заочної форм навчання.

6. Рекомендовані індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачено навчальним планом для денної і заочної форм навчання.

7. Рекомендована література

7.1. Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.
2. Кодекс цивільного захисту України. – К., 2013.
3. ДСТУ Б А.2.2-7:2010. Проектування. Розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) у складі проектної документації об'єктів. Київ. – Мінрегіонбуд. України, -2010.
4. Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань» від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
5. Закон України «Про охорону здоров'я» – К., 1992.
6. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» / Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27.
7. ДБН-97 Державні будівельні норми України Київ. Держ. Стандарт.1999р.
8. ДСТУ 3891-99 «Безпека у надзвичайних ситуаціях». Київ. Держ. Стандарт.1999р.
9. Закон України «Про державний матеріальний резерв» від 24.01.97 № 51/97-ВР (Із зм. і доп., внесеними Законами України від 18.11.97 № 642/97-ВР, від 16.07.99 №988-XIV, від

- 11.05.00 №1709-III, від 16.02.98 №174).
10. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». – К.Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.
  11. Закон України «Про захист людини від інфекційних хвороб». – К. 06.04.2000. №1645-III.
  12. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації». – К.13.07.2000.-№1908-III.
  13. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки». – К.18.01.2001.-№2245- III.
  14. Закон України «Про охорону атмосферного повітря». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1992. – № 50.– Ст. 678.
  15. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13.07.00. №08-III.
  16. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. – № 41. – Ст. 546.
  17. Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. – № 16. – Ст. 198; 1992., № 13. – Ст. 177.
  18. Закон України «Про тваринний світ». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1993. – № 18. – Ст. 191.
  19. Закон України «Про екологічну експертизу». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1995. – № 8. – Ст. 54.
  20. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану». - К.Урядовий кур'єр, 14.06.2000.-№107.
  21. Постанова КМ України «Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій» від 16.02.98 №174 (Із зм. і доп., внесеними постановами КМ України від 24.09.99 №1763, від 21.10.99 №43.
  22. Постанова КМ України «Про порядок формування розміщення та проведення операцій з матеріальними цінностями Державного резерву» від 08.10.97року №1129.
  23. Постанова КМ України «Про номенклатуру та обсягів продукції Державного матеріального резерву» від 07.08.98 року №1245-46.
  24. Постанова КМ України «Про розбронювання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву та створення запасів матеріально-технічних ресурсів для виконання першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій» від 15.04.97 року №338-027.
  25. Постанова КМ України «Про затвердження особливостей формування та проведення операцій з матеріальними цінностями мобілізаційного резерву» від 29.01.98 року №100-03.
  26. Постанова КМ України «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях» від 15.02.99 №2.
  27. Постанова КМ України «Про Основні засади створення в Україні підсистеми рятування і ліквідації небезпечних забруднень на воді єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного характеру» від 5.10.98 №1599.
  28. Постанова кабміну України «Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» К.03.08.1998.-№1198.
  29. Указ Президента України «Про систему реагування на надзвичайні ситуації на водних об'єктах» від 15.06.01 №436/2001.

7.2. Основна література

30. Цивільний захист. Конспект лекцій: Міхєєв Ю. В., Землянська О.В., електронне видання.
31. Цивільний захист. Методичні вказівки до виконання практичних робіт: Міхєєв Ю. В., електронне видання.
32. Демиденко Г.П. и др. Защита объектов народного хозяйства от оружия массового поражения. Справочник под ред. Демиденко Г.П. – 2-е изд. перераб. и доп. – К. Выща шк. Головное изд-во, 1989

33. Демиденко Г.П. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. - К.: НТУУ «КПІ», 2008. – 300с.
34. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.
35. Гончарук В.Є., Качан С.І., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,- 136с.
36. Євдін О.М., Могильниченко В.В. та ін. Захист населення і території від надзвичайних ситуацій. Т.1. "Техногенна та природна небезпека". Т.3."Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) та містобудування".Посібник.- К.: КІМ, 2007, 2008.- 636 с.,- 152 с.
37. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник.– К: Центр учбової літератури, 2008.– 158 с.
38. Русаловський А.В., Вендичанський В.Н. Цивільний захист: Навч. Посібн./За наук.ред. Запорожця О.І., -К.: АМУ, 2008, -250с.
39. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник.– К: Знання-Прес, 2007.– 487 с.
40. Сусло С.Т., Заплатинський В.М., Харамда Г.М. Цивільний захист: Навч. посібник/ За ред. проф. М.О. Біляковича.– К.: Арістей, 2007.– 386 с.
41. Зеркалов Д. В. Безпека життєдіяльності. [Електронний ресурс] Навчальний посібник. – К.: Основа, 2011. – 526 с. (Режим доступу вільний <http://www.zerkalov.kiev.ua/node/11>)
42. Цивільний захист. Лекції для студентів, що навчаються по програмі «магістр» (режим доступу вільний <http://www.zerkalov.org/node/3002>)

8. Засоби діагностики успішності навчання

У якості засобів діагностики успішності навчання з нормативної дисципліни «Цивільний захист» рекомендуються поточний контроль успішності, виконання РГР, та складання підсумкового диференційованого заліку.

9. Методичні рекомендації

Навчальна програма є загальною для всіх напрямів підготовки спеціалістів та магістрів. При складанні робочих навчальних програм з дисципліни «Цивільний захист» повинні бути враховані відмінності та специфіка окремих напрямів підготовки, а також особливості діяльності майбутнього фахівця. Наприклад, для освітньої галузі «Інженерія» всіх напрямів підготовки спеціалістів та магістрів більший акцент у робочих навчальних програмах необхідно робити на питаннях ЦЗ, пов'язаних з використанням комп'ютерного моделювання небезпечних подій (НС), що мають місце при використанні технологічного обладнання та процесів, забезпеченню безпеки при їхньому проектуванні, виготовленні, монтажі, врахуванні можливих негативних впливів технологічних аварій та запровадженні профілактичних заходів щодо попередження небезпек. Для іншої галузі, наприклад, «Соціальні науки», акцентуються питання, пов'язані з небезпекою соціальних негативних впливів на суспільство, управлінням та забезпеченні сприятливих умов сталої життєдіяльності населення у НС соціально політичного, духовного та культурного походження.

При розробці робочої навчальної програми змістовна частина навчальної програми може корегуватися шляхом виключення і скорочення або включення, розширення та конкретизації окремих пунктів і питань у відповідності зі специфікою напрямку підготовки майбутнього фахівця, типовими завданнями його професійної діяльності у напрямку забезпечення цивільного захисту. Остаточні обсяги вивчення окремих тем дисципліни «Цивільний захист», а також розподіл навчального часу за видами занять визначаються робочими навчальними планами.

У робочій навчальній програмі дисципліни завдання вивчення кредитного модулю подають у вигляді системи конкретних знань, умінь та компетенцій із зазначенням рівня їх сформованості за напрямом відповідно до освітньо-професійної програми.

Обсяги вивчення окремих тем дисципліни «Цивільний захист», а також розподіл навчального часу за видами занять (лекції, СРС тощо) визначаються робочими навчальними планами, розробленими випусковими кафедрами з урахуванням форми навчання.

Робочі навчальні програми нормативної дисципліни «Цивільний захист» щорічно поновлюють з урахуванням розвитку науки, техніки, культури, економіки, технологій та соціальної сфери.

Кафедра «Охорони праці, промислової та цивільної безпеки» спільно з факультетами НТУУ «КПІ» забезпечує студентам, що навчаються за індивідуальними програмами, можливість виконання навчальних завдань за індивідуальною програмою з дисципліни «Цивільний захист».

Оцінка якості засвоєння навчальної програми з дисципліни «Цивільний захист» включає поточний контроль успішності студентів та складання підсумкового диференційованого заліку та здійснюється у відповідності до Положення про РСО, яке встановлює особливості рейтингу з урахуванням змістовної специфіки і розподілу навчального часу за видами занять. РСО ухвалюється на засіданні кафедри охорони праці, промислової та цивільної безпеки і додається до робочої навчальної програми.

Умови реалізації навчальної програми

Кафедра охорони праці, промислової та цивільної безпеки розробляє та затверджує уточнені навчальні (за потребою) та робочі програми дисципліни «Цивільний захист», методичне забезпечення окремих занять та самостійної роботи студентів та затверджує їх на відповідних факультетах та в інститутах.